

KİŞİLER

Mesut Ağa Veysel Efendinin konağında çocukluğundan beri yaşayan ve bir nevi üst düzey yardımcı olan kethüda Mesut Ağa, karmaşık kişilik yapısı ile dikkat çeker. Kendi canı, fikirleri ve menfaatleri için sekiz kişiyi gözünü kırpmadan öldüren Mesut Ağa, söz konusu Nergis ve Osman olunca duygularına yenik düşer. Mesut hanede cariye olan Nergis'e âşıkane duygular beslemekle birlikte hadım olduğu için bu sevgiyi yönlendirme gereği duyar. Osman ise elinde büyümüş efendi bir kişilik olduğu için ona da babalık kadar özel duygular besler. Dolayısıyla konakta çevirdiği işlere engel olacağı düşüncesi ile sırlarına vakıf olan Nergis'i öldüremeyeceği için ölmüş gibi göstererek bir kuyudan içeri atar. Onun aşkı ile tutuşan ve sırrını aramaya koyulan Osman'ı da öldü göstererek aynı kuyuya atar. İkisini yaşatmış olduğunu düşünerek gelecek planlarına onları da dâhil eder. Mesut'un bencil sevgisi tüm güvenleri yitirmesine neden olur. Kendisini affetmeleri için para sunan Mesut'a inanmayan ve ondan intikam almak üzere sarnıca kapatılan Mesut diğer adı ile Arap, kurtuluş olmadığını anlayınca kafasını vura vura intihar ederek yaşamına son verir.

Osman Ağa Romanın başlarında on yedi on sekiz yaşlarında genç bir delikanlı olarak beliren Osman Ağa, aklı ile ön planda iken mağarada yaşadığı yedi yılın ardından eşi Nergis'in sözlerine itimat eder olur. Kendisi duygusal ve merhametli yapısı gereği mantıklı karar vermekte kimi zaman zorlanır. Lalası Mesut ve Nergis'in karşısında pasif bir rol üstlenmekte olduğu görülür. Fedakâr ve yardımsever bir erkek olmasıyla belirginleşir. Mağaradan çıkmak için yeterince hırslı ve azimli olmayan gencin zayıf bir karaktere sahip olduğu görülür; kendini ve dahi tüm ailesini öldürmeyi dahi düşünür.

Nergis Gençliği ve güzelliği ile erkeklerin âşık olacağı bir portre çizen Nergis, akıl gücü ile de dönemin kadınlarına göre fark yaratmaktadır. Osman'a âşık olan Nergis, mağarada Osman yanına gelince pek sevinir ve kendilerini karı koca olarak görür. Çocuk doğurduğunda kendi ölmesinden ziyade Osman'ın ne yapacağına dair düşüncelere girer. Zekâsı, sabrı ve kararlılığı sayesinde Osman'a destek olur ve Mesut'u sarnıca kapatmayı başarır.

Veysel Efendi Osmanlı Devletinde bir memur olarak görev yapan Veysel Efendi, varlıklı bir adam olması ile dikkat çeker. Kendisi yetmişlerini geçkin olmasına rağmen eşinin henüz kırklarında olması dikkat çekicidir. Yeniçerilerin menfaatlerine aykırı davrandığı için boğularak öldürülür. Oğluna hayli düşkün olan yaşlı adam cariye'nin iftirasına hemen inanarak hareket eder.

Kayıkçı Kulaksız Mehmet Mesut'un sır saklaması gereken gizli kayıkçısı olan Kulaksız Mehmet, meyhanede yeniçeri ile zevk alemi üzerine sohbet eder. Evli olmasına rağmen Mesut'un eğlendiğini düşünerek kadınlarla eğlenmek üzere arkadaşını kışkırtır. Kurduğu plan işe yaramaz ve Mesut tarafından öldürülür.

Balta Mustafa Yeniçeriliğe yeni başlayan Balta Mustafa zevk ve sefa âlemlerine düşkünlüğü ile öne çıkar. Gücü kuvveti işe yaramaz ve Mesut tarafından öldürülür.

Çeşm-i Afet Veysel Efendi konağında Nergis ile kalan cariyelerden biridir. Çeşm-i Afet de Osman'dan hoşlanmaktadır lakin duygularına red cevabı aldığı için sinirlenir. Nergis'ten kurtulmak için ona iftira atar.

Şehime Hanım Veysel Efendinin hanımı, Osman'ın annesi olan Şehime Hanım, pasif ve sessiz bir kişidir. Eşi vefat edince kendisi hayli genç olduğundan yeniden evlenme gereği duyar lakin evlendiği adam da vefat edince ortada kalır. Yardımlarla İstanbul'a kadar gelen kadın, hayatta kimsesi kalmadığını düşünürken ikinci kez doğan oğlu Osman'ı bulmuş olur.

ÖYKÜ

Başlangıç. Romana bir başlangıç bölümü ile giriş yapan yazar, bu kısımda dünyaya ikinci geliş ifadesinin manasının gerçek hayatta imkânsızlığına değinirken İstanbul'da yaşanan hadiselerden sonra mecazen ikinci gelişin nasıl yaşandığını anlatacağını tasvir eder.

Birinci Bap. Padişahın tanzimat adı altında yaptığı değişiklikleri eleştiren fırkaların veya uzaktan seyreyleyen insanların varlığının anlatıldığı bölümde Yeniçeri ocağının kaldırılmasından çekinenler

sorgulanır. Dönemin varlıklı isimlerinden Veysel Efendi ve ona yardımcı olan Mesut'un önemi anlatılır. Veysel Efendinin havadislerini onun muhbirlik görevini üstlenen Mesut Ağa getirir. Hal böyle iken casusluk görevine gittiği bir gün eğlence maksatlı yerlere de takılmadan edemez. Gittiği yerde tanıştığı Meddah İsmail aldığı vazife gereği duyduklarını aktarmak üzere Mesut Ağanın hanesine gelir ve "tuhaf" bir şey anlatacağını bildirir. İsmail kendisi için cariyeye beğenmeye gittiğini ve orada eşsiz güzelliğe bir Çerkez kız ile karşılaştığını anlatır. Kız tarif edildikçe Mesut Ağa ve dahi onun uşağı Selim şaşırır. Mesut Ağa cariyenin fiyatını hemen vererek gidip kendisine kızı getirmesini ister. Bu haberlerin peşine Osman Ağa konağa gelir ve Nergis'in bulunduğu inandırdığını aksine meddahın kendileri ile eğlendiğini söyler. Osman Bey çıkıp gidince konaktaki bu haberi derhal ağaya taşıyan Selim'e Mesut Ağa hayli kızar. Daha sonraki gün ise kıza ulaşmak için Mesut Ağa araya girer ve Tophane'de kulaksız Mehmet ile buluşma ayarlar. Mesut Ağa esircinin de yanında getirdiği kızı alıp birlikte kayığa biner ve bilinmez adalara doğru yol alırlar. Arap tek başına geri döner ve kayıktaki kıza ne olduğu merak konusu olarak kalır.

İkinci Bap. Nergis'in kim olduğunun tanıtılması ile başlanan bölümde kızın Veysel Efendinin hanesinden firar ettiği anlaşılır. Sekiz yaşından beri Veysel Efendinin hanesinde bulunan Nergis ile oğlu Osman Ağa neredeyse birlikte büyümüş olduklarından birbirilerini can cana severler. Lakin Nergis gibi diğer cariyeye de Osman Ağadan hoşlanır. Kendisine açılıp ret cevabı da alınca Nergis'in Osman'a kastı olduğu gibi bir iftirada bulunur. Hal böyle olunca kız konaktan uzaklaştırılmak için alınır ve Osman Bey'e de öldüğü söylenir. Nergis'i öldü bilen Mesut Ağa, durumu anlayınca kıza tekrar ulaşip Osman Ağa'dan saklamak üzere Hayırsız adaya gönderir. Zira Mesut da Nergis'ten pekâlâ çok hoşlanmaktadır.

Üçüncü Bap. 1215 senesinde babanın oğula oğulun babaya güvenemeyeceği kadar fena bir dönem olduğu ile başlayan bölümde casusluk gibi işlerin arttığından bahsedilir. Akabinde Mesut Ağa ve Osman'ın yüzleşmesine değinilir. Osman, Mesut Ağa'nın yanına gelerek Nergis'i kaçırdığını haber aldığını ve bir şekilde artık bu ayrılığa son vermesi gerektiğini söyler. Fakat kızı vermek istemeyen Mesut Ağa kızı öldürdüğünü söyleyerek onu bu durumun peşine düşmekten vazgeçirmek ister. Bey kızı ısrarla ahirete yolladığını ve artık ona ulaşamayacağını söylese de Osman Ağa ikna olmaz ve üzüntüsü nedeniyle aynı ahirete kendisini göndermesini diler. Lalesi tamam edince ertesi gün Osman Ağa konakta görünmez olur. Anası babası telaşa kapılır ve Osman Ağa'nın yokluğuna dair pek çok rivayet kulaktan kulağa yayılır.

Dördüncü Bap. Lala Mesut'un Osman Ağa'yı adaya nasıl götürdüğünü konu edinen bölümde Yeniçerilerin varlığı da rahatsız edici olarak gösterilir. Mesut Ağa, Osman'ı adaya getirdikten sonra gözlerini sıkıca bağlayarak ahiret olarak nitelendirdiği karanlık bir mağaraya getirir. Gözleri açıldığında karşısında Nergis'i bulan Osman Ağa, pek sevinir ve şaşırır. Aşkı ile mağara içinde hiç sıkılmadan ömür boyu yaşayabileceğini söylese de ikinci aydan sonra kafasında çıkış yolları aramaya başlar. Zira Nergis'ten olmasa da dünyayı görememekten dolayı pek rahatsızdır. Mesut Ağa her iki güne bir uğrayarak eksiklerini gidermeye çalışır fakat bunlar Osman Ağaya yeterli gelmez. Çıkış yolu bulamadıkları mağaraya kendilerini sürükleyen Arap Mesut hakkında bir intikam planı yapmayı düşünürler.

Beşinci Bap. Osman Ağa ile Nergis kaçmak için mağarada türlü çareler ararken Mesut Ağa'nın onları neden böyle bir işkence içine sürüklediğine neden aramaya başlarlar. Kaçışa pek yaklaştıklarında ağaya yakalanınca artık mağaradan çıkmak istediklerini söylerler. Kabul görmediğinde Osman Ağa lalesine hançer çekmekle tehdit etse de adama bu durum korku dahi salmaz. Zor kullanarak bir yere varamayacağını anlayan Osman Ağa, mecburen içine çekilir. Artık daha az gelir Mesut Ağa, sadece erzakları gönderdiği de olur. Bir gün mağaraya ölmüş iki yeniçeri askeri düşer. Hem Osman hem Nergis düşen adamlardan her ne kadar korksa da ikinci düşen adamı tanırlar. Onları getiren kayıkçı Mehmet olduğunu görürler. Kokmaması için ölülerini gömerler lakin artık dokuz ayı bulan mağarada kalma durumu içlerinde farklı bir korku oluşturur ve ümitleri azalmaya başlar.

Altıncı Bap. Mağarada iki genç korkuları ile yüzleşmeye devam ederken yeryüzünde Mesut Ağa etrafında bazı olaylar vuku gelir. Karı kılığında hanelere sızıp aldığı bilgileri sağa sola yayan biri olan Ak Ağanın öldürülmesinin ardından onun yanında dolaşan diğer kadını da aradıklarını öğrenir. Çavuş kendisinin yakınlarında olan bir adam olduğunu duyduğu için Mesut Ağayı sorguya çekse de Mesut Ağa renk vermez ve geçiştirir. Ocak ayında herkesin Pavli meyhanesinde zaman geçirdiği bir dönemde meşhur yeniçeri Balta Mustafa ve iskele kayıkçılarından Kulaksız Mehmet de orada bulunurlar. İki arkadaş içip sarhoş olunca Kulaksız, bir sırta hâkim olduğundan bahsederek Arap'ın her hafta adaya giderek kızlarla zevki âlem yaptığını anlatır. Düzenli aralıklarla yemekler götürdüğünden bahseder. Hal böyle olunca ikisi bir plan kurar ve Arap'ı kandırmaya çalışırlar. Adama birlikte zevki sefa etmeyi teklif ederlerken durumun vahametini anlayan Arap, hiç çekinmeden ikisini de öldürüp

kuyudaki mağaraya atar. İşte Nergis ve Osman'a gökten düşen iki adamın da hikâyesinin böyle olduğu dile getirilerek dünyada olanlar hakkında malumat verilmiş olur.

Yedinci Bap. Biçare Osman ve Nergis adamlar kokmasın diye elleri ile gömmek zorunda kalırlar. Artık her gölgeden ve sestten korktuktan sonra her şeyden korkmanın yersizliğine alışmış olurlar. Mesut Ağa yine zembil ile erzakları alıp giderken Nergis'teki solgunluk Osman'ın dikkatini çeker. Nergis karnında kıpırdayan bir şey olduğunu ve dolayısıyla hamile olduğunu söyler. Doğururken ölmekten korkan Nergis, oğlunu doğurmayı başarır. Osman da Nergis'e yardımcı olur ve ikisi bunun da üstesinden gelmiş olurlar. Çocuğu için her Mesut Ağa gelecek olduğunda deliğe doğru bağırarak Osman, karşılık alamaz ve artık tüm umutları tükenecek olur. Çocuk dört buçuk yaşına kadar gelince artık babasına soru sorarak onu anlamaya da çalışınca Nergis ve Osman büsbütün perişan olurlar. Lalası tekrar gelecek olduğunda delikten Osman'a babasının öldüğü haberini verip yine gider. Haberi alır almaz on beş gün yataklara düşen Osman, neden hastalandığını ve ölüm kavramını oğluna açıklamaya çalışır. Çocuğun adı Güngörmez olup, altı yaşına gelene dek daha anne ve babası dışında kimseyi görmemiştir. Bölüme ara verilip dünyada neler olduğuna dönülmek istenir.

Sekizinci Bap. Dört senedir hali vaziyeti kötü olarak görülen İstanbul'da tertiplenen Nizam-ı Cedid ordusu Yeniçeriler tarafından hoş karşılanmaz. Birbirlerine karşı karşılıklı olarak doldukları için arada casuslara ihtiyaç duyarlar. Oyacı karısı namında bir Ermeni kadının Müslüman olup ismini Hatice olarak değiştirerek rahat rahat Süleymaniye'ye girdiğinin bilgisi verilir. Bu kadının günde on beş oya yapabildiği mümkün değil idi ise de en az on beş haneye uğradığı belirtilir. Yeniçerilerin İstanbul'da kan akıtma isteği nedeniyle türlü casusluk işleri peyda olur. Hatta bu hususta Osman Ağa'nın babasının da boğulmak sureti ile öldürüldüğünü dile getiren anlatıcı, Mesut Ağanın durumdan haberdar olabileceğini belirtir. Veysel Efendinin hanımının ise eline kalan mirasla genç yaşında dul kaldığı için evlenme gereği duyduğu, boş bırakılmadığı belirtilir. Yeniçeriler evleri gezen Arap kılığındaki kişiyi aramakta olduklarından onu buldukları yerde öldüreceklerini söylemekten çekinmezler.

Dokuzuncu Bap. Arada lafların alındığı Hatice Hanımın evine bir yeniçeri kılığında giren Arap Nusret, adamların şüphelenmemesi ve dahi şüpheyi farklı yöne çekmek üzere kadını öğütler. Veysel Efendinin hanesinde artık bir işi kalmayan Mesut Ağa Bursa'ya gidiyorum diyerek Karadeniz'e Trabzon'a doğru ilerler. Tanınmamak için yüzüne kesiler atıp şişmesini sağladıktan sonra İstanbul'a dönmek üzere kendini hazırlar. Yeniçeriler tam olarak Mesut Ağa'nın peşindedirler.

Onuncu Bap. Altı ay kadar uzun bir vakittir laladan haber gelmeyince erzakları bitip aç kalacaklarından endişeye düşen Nergis, Osman'dan son kez etrafta dışarı çıkış yolu aramak istediğini söyler. Osman Ağa da eşini kırmaz ve Güngörmez de onlara eşlik etmek suretiyle aramaya başlarlar. Bir an altı tane adamın içeri girdiğini ellerinde sandık yahut tabut gibi bir şeyi içeri gömdüklerine şahit olurlar. Korkuları yüksek olsa da sabırla sükûnetle beklerler ki bu sayede çıkış yolunu öğrenebilirler. Adamları izleyip çıkışı görürler, mağara kapağından deniz görünür lakin şimdi de denizi nasıl aşacakları problem olur. Gitmeden evvel Nergis, adamların gömdüğü şeyi bakmayı teklif eder, gidip baktıklarında ise Allah tarafından gönderilen adamlar sayesinde hem dışarı çıkmayı hem de çıktıklarında geçinecekleri paraya ulaşmış olduklarına inanırlar. Onlar düşünerken içeri yüzü değişmiş bir halde Mesut Ağa gelir. Osman Ağa ve oğlu Güngörmez'i görünce hayli duygulanan adam bu defa yakarışlara dayanamaz. Son bir hafta sabretmeleri neticesinde Cezayirli Dayızade Memiş Bey adı ile kendisini dünyaya çıkarabileceğini söyler. Büyük hevesle kabul ederek özgürce yaşadıkları mağarada son günlerini beklemeye koyulurlar.

On Birinci Bap. Arap Üsküdar'daki işleri yoluna koymak üzere giderken hemen her gün Nergis ve Osman mağara kapısına Güngörmez'i çıkararak gün görmesini isterler. Kuşları, göğü, denizi, çimlerini ve diğer hiçbir şeyi bilmeyen Güngörmez'e doğayı açıklamak hayli zor olur. İşler tamam olup büyükçe bir gemi ile Cezayirli Dayızade ve familyası olarak Üsküdar'a konağına gelen Osman Ağa hayli mutlu olup ilk gün sevinçten bayılacağı gelir. Etraftan tuhaf algılanan aile ve Güngörmez güne ve dünyaya alışmaya çalışırken Mesut Ağa, Osman ve Nergis'e evin gizli yerini gösterir. Evin altından açılan kapıdan sarnıca geçildikten sonra ulaşılan evi gizli yerinde 2 varil dolusu altın bulunur ki Mesut Ağa bunları çalışıp hizmet ederek kazandığını artık afiyetle yiyebileceklerini söyler. Kendisine bir şey olsa idi Yahudi Nesim diye birinin mağaradan kendilerini kurtarıp bu altınlara da ulaşmalarını sağlayacağını söyler. Duruma sevinemeyen Nergis, Mesut Ağadan hala korktuğu için kendi düştükleri durumu anlaması için Osman Ağaya adamı sarnıca kapatmayı teklif eder. Eşinin her dediğine olur göz ile bakan Osman Ağa bu teklifi kabul eder ve işve ile naz ile Nergis, Osman Ağayı aşağı kilitlemeyi başarır.

On İkinci Bap. Nergis'in Mesut Ağa'ya oyun edip sarnıca kapatmasının ardından gücü Osman tarafından da kabul görür. Osman işlerin aslını astarını anlamak üzere sarraf Nesim'i yanına çağırır ve

Mesut Ağa'nın öldüğünü söyler. Bunun üzerine sarraf üzülmüş görünerek Osman Ağa'ya bundan böyle hizmet edeceğini söyler ve bahsi geçen mektubu verir. Yahudi Nesim, Mesut Ağa hakkında bilinmedik türlü işler anlattıkça Nergis ve Osman kararını pek yerinde bulurlar. Eve yeni alanlar, gizli yerler yaptırılıp cariyeler alınır. Memiş Bey annesini ararken Mesut hakkındaki merhametsizliğin nedeni sorgulanır.

On Üçüncü Bap. Memiş Bey'in insanlara ettiği iyilikler duyuldukça dertlerini anlatmaya konağa gelirler. Dertleri kadar deva veren Memiş Bey'in asıl niyeti annesini bulmak olsa da merhametini kimseden esirgemez. Mesut Ağa tarafından öldürülen insanların eşleri yahut evlatları teker teker gelip Memiş Bey'den yardım istedikçe hem Nergis hem de Osman Ağa, sadece kendilerinin değil tüm insanların intikamlarını aldıkları için rahatlarlar. En son gelen bir kadın vardır ki bu kadın Osman Ağanın annesi, Şehime Hanımdır. Hem Mesut Bey'in eşi vefat edince mallarını çalmasını hem de ortadan kaybolmasını anlattıkça kendini zor tutan Osman Ağa, Memiş gibi görünmeye devam ederek kadına konakta kendilerine analık yapmalarını teklif ederek mutlu etmek ister. Bu teklife ki kadın hayli duygulanır.

On Dördüncü Bap. Konağa girişinden iki ay kadar sonra Şehime Hanım, Memiş Bey'in Nergis diye seslenişlerinden şüphelenerek kızın kendi cariyesi olduğu konusunda şüphelere düşer. Nergis ve Osman bir gece gerçeği söylemeye karar verince kadını da alıp sarnıca inerler. Kadın kocamın altınları da böyle saklı idi derken Mesut Ağa'nın sesi işitilince Osman Ağa anasına sarılarak gerçekleri anlatır. Ortaya çıkamayacağı için Memiş olarak kalması gerektiğinden bahseder. Öldü sandığı oğlu ikinci kez dünyaya geldiği için kadın çok sevinir. Mesut Ağa her ne kadar af dilese de Nergis kimsenin ona merhamet etmesine müsaade etmez ve yedi senenin acısı için bekletilir. Bir daha gün yüzü göremeyeceğini düşünen Mesut Ağa, kafasını duvarlara vura vura kendi sonunu hazırlayarak ölür.

Hatime. İnsanların faydasından ziyade kendi menfaatini düşünerek yaşayan hilekâr adamların eninde sonunda helak olacağına vurgu yapılarak esere son verilir.

TEMALAR

Esaret Köle, cariyeye ve odalık gibi kavramları sıkça işlendiği romanın teması "esaret" olarak değerlendirilebilir. Zira menfaatler nedeni ile insanların yaşam haklarının göz ardı edilmesi ve basit nedenlerle öldürülmesi söz konusudur. Dini hükümler gereği cariyelere iyi davranmayı görev edinen Osman Ağa, evlerinde cariyeye olarak bulunan Nergis'e sevdalanır. Onun için canından vazgeçebileceğini söyler iken kendini bir mağarada yedi yıl yaşamış olarak bulur.

İnsanların hayatlarını karartan ve yaşama hakkı elinden alınan kişinin geçmişi ile bağlantısı, ailesinin pek önemsenmediği eserde kötü olan ve kötü düşünen insanların da sonunda cezalandırıldığına değinilir.

Kadın Eserde tema olarak işlenen diğer bir konu ise kadındır. Cariye kadınların güzelliği, akli ve zekâsı erkeklerinkinin kimi zaman önüne geçebileceğini anlatan eserde hep (cariye)Nergis'in dediği olur. Bu durum kadına verilen durumu açıklarken Osman Bey'in yardım için gelen hiçbir kadını geri çevirmemesi kadın konusunun Osmanlı döneminde dahi ne kadar önemli görüldüğüne vurgu yapar.

Eser kadın-erkek özgür düşünme ve yaşama gerekliliğini savunur. Mağarada kimsesiz bir yaşam sürmenin hapse kapatılıp hürlüğünden alıkonmasının iyi olduğuna inanılır.

KARAKTER ANALİZİ

Mesut Ağa (Arap) (Kapalı)

Karakter Veysel Efendinin konağında çocukluğundan beri yaşayan ve bir nevi üst düzey yardımcı olan kethüda Mesut Ağa, karmaşık kişilik yapısı ile dikkat çeker. Kendi canı, fikirleri ve menfaatleri için sekiz kişiyi gözünü kırpmadan öldüren Mesut Ağa, söz konusu Nergis ve Osman olunca duygularına yenik düşer. Mesut hanede cariyeye olan Nergis'e âşıkane duygular beslemekle birlikte hadım olduğu için bu sevgiyi yönlendirme gereği duyar. Osman ise elinde büyümüş efendi bir kişilik olduğu için ona da babalık kadar özel duygular besler. Dolayısıyla konakta çevirdiği işlere engel olacağı düşüncesi ile sırlarına vakıf olan Nergis'i öldüremeyeceği için ölmüş gibi göstererek bir kuyudan içeri atar. Onun aşkı ile tutuşan ve sırrını aramaya koyulan Osman'ı da öldü göstererek aynı kuyuya atar. İkisini yaşatmış olduğunu düşünerek gelecek planlarına onları da dâhil eder. Mesut'un bencil sevgisi tüm güvenleri yitirmesine neden olur. Kendisini affetmeleri için para sunan Mesut'a inanmayan ve ondan intikam almak üzere sarnıca kapatılan Mesut diğer adı ile Arap, kurtuluş olmadığını anlayınca kafasını vura vura intihar ederek yaşamına son verir.

Aktiviteler Sürekli bilgi alıp taşımak için kılık değişerek casusluk yapan Mesut Ağa, bazen de casusluk yapması için insanları ayarlar. İnsan öldürmekten çekinmez. Altın ve paraya düşkündür. Yeniçerilerden ve dahi peşindeki insanlardan saklanır, Trabzon'a kadar giderek yüzünü çizerek dahi değiştirmeye çalışır.

ÖRNEK ANILAR

Duygusal. Mesut Ağa, her ne kadar Nergis'e âşık olsa da hadım olduğu için kendi mutluluğunu Osman'da görmek ister ve Osman ile Nergis'i yan yana getirmeyi kabul eder: "Hele aradan biraz vakit geçtikten sonra Mesut Ağa velinimetzadesinin Nergis'e gösterdiği muamelat-ı mahsusa üzerine Nergis hakkındaki eski muhabbetini bütün bütün başka bir surette bulmuş ve çünkü Osman Bey'e hem evlat, hem velinimet nazarıyla baktığı cihetle Nergis'e dahi şefkatli bir babanın pek sevdiği gelin veyahut sadık bir kölenin pek ziyade hürmet ettiği hanımı hakkında hisseylediği muhabbeti kırk elli kat büyültür isek ne miktara balığ olursa işte o nispette bir muhabbetle nazar ederdi."

Bencil. Kendi yaşamını ve mutluluğunu önemseyen Mesut Ağa, Osman'ı pek sevmesine rağmen ve babasının hizmetlisi olmasına rağmen kendisini düşünerek karar alır: "-Allah'a sen de emanet ol. Bak beyim! Senin için her fedakârlığı göze alabilirim. Yalnız ölmeyi göze alıramam. Çünkü edeceğim fedakârlıklar senin muhabbetin ile mütelevviz olmak içindir. Öldükten sonra sana olan muhabbetimden ne lezzet alabilirim ki..."

Başına Buyruk. Kendi başına casusluk kararları alırken insanları da kendi arzusuna göre yönlendirmekten hoşlanan Mesut Ağa, başına buyruk hareket eder: "Elhasıl Mesut Ağa çocuğu ahirete göndereceğini vaat ederek fakat bu madde hakkında bir kimseye bir söz söylemeyeceğine dair yemin ettirdi ve akşam saat dört buçuk beşte konaktan hiç kimseye görünmeyerek çıkıp kendi evine gelmesi tembihi ile çocuğu memnunen, mesruren konağa gönderdi."

Umursuz. Nergis'i ve Osman'ı kuyudaki mağaraya attıktan sonra pek ilgilenmeyen Mesut Ağa, adamların derdine karşı umursuzdur: "Mesut Ağanın delik başına geldiği gün üzerinden altı gün geçtiği halde hala gelmemesi yine bir dereceye kadar etmelerini müstevcib olduysa da yedinci gün gelip de bu defa lakırdı falan olmadığı halde yalnız zembilin inmesi Osman Bey için daha başka bir su-i te'siri müstevcib oldu kendisi birkaç defa nida eyledi."

Güvenilmez. Her ne kadar ailesi gibi olsa da hayatını ve hürriyetini önemseydiği görünmeyen Mesut Ağa, içinden de Osman Ağayı çaresizliğe bırakır: "'Hey gözüm hey! Lalacığım biz sana ne yaptık bizi bu zindan gibi mağaradan çıkar diyor. Çıkarayım a kuzum ama Parmakkapı var, Parmakkapı var"

Uyanık/Hin. Peşinde olan insanları atlatmak için farklı bir rota söyleyen uyanık Mesut Ağa, Bursa'ya gideceğini söyleyip Trabzon'a gider: "Hasılıkelam o gece Mesut Ağa gece yarısından sonra sabaha karşı Üsküdar'da hanesine girdi ve her zamanki âdeti veçhile odasına kapanıp tek başına düşünmeye başladı. Düşündü taşındı. Kim bilir neler düşündü. Daha henüz sabah olmamış iken hanesinde kalacak olan uşaklardan birisini çağırıp "Ben tebdili hava için Bursa'ya gidiyorum arayanlara öyle söylersiniz" dedi. Yanına yine yalnız dilsizi alıp çıktı."

Osman Ağa (Cezayirli Dayızade Memiş Bey) (Açık)

Karakter Romanın başlarında on yedi on sekiz yaşlarında genç bir delikanlı olarak beliren Osman Ağa, zekası ile ön planda iken mağarada yaşadığı yedi yılın ardından eşi Nergis'in sözlerine itimat eder olur. Kendisi duygusal ve merhametli yapısı gereği mantıklı karar vermekte kimi zaman zorlanır. Lalası Mesut ve Nergis'in karşısında pasif bir rol üstlenmekte olduğu görülür. Fedakâr ve yardımsever bir erkek olmasıyla belirginleşir. Mağaradan çıkmak için yeterince hırslı ve azimli olmayan gencin zayıf bir karaktere sahip olduğu görülür; kendini ve dahi tüm ailesini öldürmeyi dahi düşünür.

Aktiviteler Eline bir şamdan alıp mağara içinde aşağı yukarı yürüyen Osman Ağa, can sıkıntısından mağarada ölmeyi dahi düşünür. Güngörmez doğduğu zaman Nergis'in ve bebeğin gerekli bakımlarını yapar. Cezayirli Memiş olarak eve döndüğünde ihtiyacı olanlara altın vererek dertlerine derman olmak ister. Beş vakit namaz kılarak dua eder.

ÖRNEK ANILAR

Sitemkâr/Pişman. Çoğu kez ağlayan Osman Ağa, bir türlü sonuç alamadığı için üzülür ve mağarada ne yapacağına dair çözüm aramaya başlar: "Nergis yanına gelerek kendisine teselli vermeye çalıştı. Ve "A beyim niçin böyle kendini üzüyorsun" diye kendisini üzmemeyi tavsiye etmeye başladı ise de Osman Beyin kemal-i ye'sle "Bırak Allah'ı seversen Nergis artık bu kadar da taş yürekli bir fellahın

elinde kalınca ağlamaz da ne yaparım? Biz ne yaptık o hınzıra? Kendisini öldürmüş olsak bile ahirette olsun bizimle barışırdı. İşte biz burada ahiretteyiz" diye kızı defetmişti.

Uyumlu. Eşinin söylediklerine çoğu zaman uyum gösterir: "Osman Bey kızın bu teklifi üzerine meyasane bir tebessüm ederek "Evet olur" dedi ve üç dört saat sonra güneş deliğe gelerek harice çıkmak için mağaranın bir methali varsa oradan içeriye ziya gireceği zaman hüflil edince ikisi dahi kalkıp şamdanları aldılar."

Fedakâr. Lalası Mesut'un kendilerini düşürdüğü durumdan kurtuluş olmadığını düşünerek üzülür. Kendisini sevdiğine inandığı adam tarafından öldürülmemek için kaderine boyun eğip mağarada yaşamaya mecbur hisseder: "Biçare Bey dünya yüzüne çıkıp Arabın dahi şerrinden emin olarak yaşayabilmek için her şeye razı oldu. Binaenaleyh vereceği talimatın hiçbirisine muhalefet etmeyeceği ve muhalefet ederse ölüme razı olacağı hakkında gerek Osman Beyden, gerek Nergis' ten birçok yeminler daha aldıktan sonra konak hazırlanıncaya kadar bir hafta daha mağarada kalmalarını tembüh ederek Arap çıktı gitti."

Duygusal. Paraları ve mal varlığı artınca ihtiyacı olan insanlarla paylaşma eğilimi gösterir. "Memiş Bey bu kadının haline ziyadesiyle acıyıp hatta gözlerinden bir damla yaş dahi aktı. Kızının ismini bir tarafa kaydedip kariya ve kıza yüzer kuruş aylık bağladı. Üç hafta sonra ise diğer dört kız ile beraber bu kıza dahi gelin eyledi.

Pasif. Erkek olmasına rağmen kararlarının çoğunda Nergis'e bağlı olan Osman Ağa, duygusal yapısı gereği doğru karar vermekte zorlandığı için Nergis'in gölgesinde kalır: "Lakin aklına Nergis'in bir sözü gelip yüreğini mengenerler arasında sıkarak sabır ve teenniye vacip gördü. Zira Nergis kendisine demişti ki" Beyim her işte gayet teenni et. İşin sonuna kadar hiç renk verme. Bir kere anla dinle de yapacağını sonra yap. Hatta valideni bulsan bile acele etme!" demişti."

Nergis (Sorumlu)

Karakter Gençliği ve güzelliği ile erkeklerin âşık olacağı bir portre çizen Nergis, akıl gücü ile de dönemin kadınlarına göre fark yaratmaktadır. Osman'a âşık olan Nergis, mağarada Osman yanına gelince pek sevinir ve kendilerini karı koca olarak görür. Çocuk doğduğunda kendi ölmesinden ziyade Osman'ın ne yapacağına dair düşüncelere girer. Zekâsı, sabrı ve kararlığı sayesinde Osman'a destek olur ve Mesut'u sarnıca kapatmayı başarır.

Aktiviteler Mağarada yemek yapmak ve erzakları vakitlice yettirmek için çalışan Nergis, Osman'ın tek güç kaynağıdır. Beş vakit namaz kılarak dua eder. Onu destekleyen ve motive eden karakter olarak öne çıkan Nergis'in mağarada Güngörmez adında bir oğlu olur.

ÖRNEK ANILAR

İyimser/Sakin. Sakin yapısı ile Osman'a adeta huzur veren Nergis, kokudan veya karamsarlığa düşmekten Osman'ı alıkoyar: "-Ne yapalım beyim. Allah kısmet ederse yine yaparız. Lakin şimdi bu gibi saadetleri düşünüp de mahrum olduğumuzu hatıra getirerek yüreğimizi üzme iyi değildir. Tut ki dünya denilen şey yalnız bu mağaradan ibarettir. Eğer bu mağaradan başka yer bilmez olsaydık ne yapardık?"

Güçlü. Kendisi ne kadar pek üzgün de olsa evladı için güçlü durur ve babasının vefat haberini alıp yıkılan eşini tesellileri ile iyileştirir: "Hele yedinci günü Arap yine zembili indirince Nergis, Arabın yine darılmamış olduğunu ve ondan sonra dahi darılmayacağını anlayıp badehu Osman Beye yalnız teselliyattan başka vereceği ilaç olmadığından ve hâlbuki Osman Beyin hastalığına bu ilaçtan başka deva dahi olamayacağı, ilac-ı mezkûr ile sık sık bittedavi on iki günde beyi iyi etmişti."

Cesur. Mağara karanlığından ve dahi oraya gelen altı adamdan korkmayan Nergis, adamlar geldiğinde önden giden eşinin tam ardına gelir ve takibi birlikte yapmalarının daha doğru olacağını söyler: " -Aman beyim. Her kim ise hiç kendini gösterme. Onlar bize hiçbir şey yapamazlar. Hatta bizi aramaya gelmiş olsalar bile biz karanlık yerlere kaçarız, bizi bulamazlar."

Sözü Geçen. Kurduğu planlar ve cümleleri ile mantıklı kararlar alan Nergis, Osman'ın güvenini kazanır: "Nergis, Arabı hapseyledikten sonra suret-i habsi Osman Beye hikâye eylediği zaman Osman Bey hayretinden lal olup kalmıştı. Hatta "O zaman Nergis senin bu dünyada yapmayacağın yok. Bundan sonra senin reyin olmayınca hiçbir şeyi yapmayacağıma yemin ederim" dedi."

Kararlı. Mesut Ağayı kurnazlık edip sarnıca tıktıktan sonra yanına merhametli kocasını göndermek istemez zira o inanıp hemen adamı salıverir. Oysa Nergis, Mesut'a daha güvenmez ve kararlılıkla

cezasını çekmesini ister: "Lakin bu halde Nergis kıyam edip "Hıncır fellah! Sen yalnız kendi başından korktuğun için bizi yedi sene yer altında çürüttün, sen ki âlemin canını yakmışsın. Hala fırsat bulsan yine yakacaksın. Biz kâinatın canı korkusundan seni burada ne vakte kadar hapsetsek azdır" kelamıyla Arabı meyus eyledi."